

Afghaanse evacuees aan boord van een C-17 Globemaster komen op 22 augustus 2021 aan op Naval Air Station Sigonella, Italië (U.S. Naval Forces Europe-Africa/U.S. 6th Fleet)

Waarom 'meer Europa' en taakspecialisatie onvermijdelijk zijn, maar keuzes maken daarover niet

Kabul, augustus 2021. Duizenden Europeanen en mensen die voor Europese overheden en krijgsmachten hebben gewerkt moeten worden geëvacueerd. Dit omdat de Taliban veel sneller dan alle Europese regeringen hadden voorzien, de macht in Afghanistan overnamen.

De keten van gebeurtenissen, die eindigde in een roemloze aftocht, begon met de afkondiging van de eenzijdige terugtrekking van de Verenigde Staten na een aanwezigheid van bijna twintig jaar in het land. Door veel Europeanen werd daar met afschuw en verbazing op gereageerd. Er werd een voldongen feit gepresenteerd; er was geen ruimte voor discussie of inspraak. Waarom werd ook duidelijk in de dagen en weken erna: Europa had ook geen capaciteiten of belangen waar de Verenigde Staten rekening mee zouden moeten houden om de eigen belangen niet te schaden. Met andere woorden, op dit vlak was Europa volkomen irrelevant. De inspanningen van militairen en diplomaten om zoveel mensen als mogelijk te evacueren waren bewonderenswaardig en verdienen respect, maar gaven ook heel duidelijk aan waar aan het schort. Al die individuele Europese landen, met hun beperkte capaciteiten, waren aan anderen overgeleverd om überhaupt iets voor elkaar te krijgen of om een bepaald overwicht af te dwingen.

En dat is niet voor de eerste keer: bij conflicten in Joegoslavië, Kosovo, de Krim, en diverse gebieden in Afrika schitterde Europa door een gebrek aan politiek leiderschap, eenheid en militaire capaciteiten. De vraag is of de eerste twee factoren automatisch een verband hebben met de laatste. Daar wil ik dan ook op focussen voor nu.

Het gebrek aan militaire capaciteit heeft vele oorzaken. Uiteraard zijn de lage defensiebudgetten hier voor een groot deel debet aan. Maar, is dit niet een te eenvoudige verklaring? Zou Europa niet meer militaire capaciteit kunnen hebben door slimmere verdergaande samenwerking, integratie en het maken van keuzes bijvoorbeeld op het gebied van taakspecialisatie?

Taakspecialisatie, waarbij landen kiezen voor domeinen die hun passen of die essentieel zijn (bijvoorbeeld uit militaire, diplomatieke of economische redenen), wordt door velen gezien als het opgeven van zelfstandigheid en de mogelijkheid tot autonoom militair optreden. Dit klopt in de theorie, maar in de praktijk is deze zelfstandigheid al zeer minimaal. Nederland en ook alle andere Europese landen, ondernemen geen militaire missies meer zonder deelname van andere, leidende Europese landen. En waarom? Omdat de belangen misschien niet altijd helemaal exact hetzelfde zijn, maar voor het grootste deel wel. Vluchtelingen, klimaat, opkomend extremisme ten noorden van de Sahel, Rusland, cyberbedreigingen: het zijn allemaal thema's die alle landen raken en bedreigen en die niet zelfstandig bestreden kunnen worden. Met andere woorden, het argument voor behoud van strategische autonomie als hoogste goed is niet meer van deze tijd. En we kunnen het al helemaal niet meer betalen.

Ik pleit daarom voor verdere discussie om besluiten te nemen over taakspecialisatie en verregaande samenwerking. Samenwerking en integratie op het gebied van taken die betrekkelijk eenvoudig multinationaal kunnen worden uitgevoerd. Het is altijd gevaarlijk om voorbeelden te noemen (want er zijn altijd argumenten tegen te benoemen), maar om de discussie niet dood te laten slaan of te laten

verzanden in algemeenheden) zou je bijvoorbeeld kunnen denken aan veelal verdedigende taken van aard. In het maritieme domein gaat het bijvoorbeeld over maritieme luchtpatrouilletaken, mijnenbestrijding en bescherming van vitale maritieme infrastructuur. Maar om dit iets substantieel te laten opleveren kan dit natuurlijk alleen als er ook keuzes worden gemaakt op het gebied van standaardisatie van materieel en procedures, locaties, opleidingen en financiering. Bij het maken van deze keuzes zijn er altijd winnaars en verliezers, maar deze zijn er bij het niet maken van keuzes zeker ook. Kijk naar de samenwerking tussen Nederland en België, zonder deze samenwerking hadden beide marines er slechter voorgestaan dan nu.

Een andere discussie, die gevoeliger is, gaat over nationale taakspecialisatie. Moeten landen allemaal nog in staat zijn een leger in de vorm van een Zwitsers zakmes -ik heb de term niet zelf bedacht- in stand te houden? Zeker, een zakmes is soms handig, maar steeds vaker is er een kettingzaag of moker nodig. Wellicht allebei en dan niet één, maar vele. Is het dan niet handig om partners te hebben die, in plaats van Zwitserse zakmessen, een paar kettingzagen kunnen meenemen? Je moet erop kunnen vertrouwen dat deze partners komen als er iets moet worden omgezaagd. Mijn inschatting is dat deze zullen moeten komen, juist omdat de gemeenschappelijke belangen zo groot zijn en er geen andere keuze is. Ook hier sta je dan weer voor grote, bijna onmogelijke keuzes over wat dan te doen en ook hier zullen weer winnaars en verliezers zijn op het gebied van diplomatie, militaire capaciteiten en industrie.

Het zou dan ook makkelijk zijn om nu in dit korte artikel in dit blad te pleiten voor het behouden en vergroten van de Koninklijke Marine ten koste van andere domeinen. Preken voor eigen parochie en makkelijk scoren. Er zijn legio argumenten om dit te onderbouwen, maar dit lijkt me te eenvoudig, ook omdat anderen (in andere fora) dan vermoedelijk zullen pleiten voor de luchtmacht en respectievelijk landmacht. Daar schieten we niets mee op en zal tot niets leiden.

Daarom begint het, en dat is dan weer onbevredigend, met politieke keuzes. Wat is de visie van onze belangrijkste politici over autonomie op militair gebied en hoeveel is ze dat waard? Aangezien de formatie nog even lijkt te duren en de begroting geen ruimte geeft voor een verhoging van het budget met vier miljard, lijkt me dit een zeer urgent onderwerp voor de agenda (net zoals klimaatverandering, immigratie, zorg, onderwijs en veiligheid). Of komt het zover dat Defensie zelf de keuzes moet gaan maken, omdat daar nu eenmaal de specialisten en echte experts zitten? Die weten uiteindelijk wat er nodig is, om als het ertoe doet, hun taken uit te voeren en het verschil te maken met de tegenstander.

LTZ1 (LD) KMR M. (Magiel) Venema is hoofdbestuurslid bij de KVMO en werkt bij Damen Naval. Dit opiniestuk is geschreven op persoonlijke titel.